

ПРАВО І СУСПІЛЬСТВО

Науковий
журнал

Журнал заснований
у 2004 році з ініціативи
генерал-лейтенанта міліції
ВІТАЛІЯ ФЕДОРОВИЧА
ЗАХАРОВА, заслуженого
діяча науки і техніки
України, кандидата
юридичних наук, професора

Свідectво про державну
реєстрацію – серія КВ,
№ 11724-595 ПР
від 12 вересня 2006 року

Передплатний індекс – 99881

Над випуском працювали:

К.А. Ларіонова
Л.В. Омельченко
О.М. Янченко

Адреса редакції:

49005, м. Дніпропетровськ
просп. Гагаріна, 26
тел.: (056) 713-59-33

ISSN 2078-3736

У номері

ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА МУНІЦИПАЛЬНОГО ПРАВА

ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ТА АГРАРНОГО ПРАВА

*АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС.
АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ*

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

*КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА.
ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ*

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

6

2009

ДУХНЕВИЧ О.С. ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ ЩОДО ОСКАРЖЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ПРИЙНЯТИХ СУБ'ЄКТАМИ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ	66
ЯРЕМЧУК К.О. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СТАТУСУ ОКРЕМИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	71

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ

ВЕРБЕНСЬКИЙ М.Г. ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ	77
ГУМІН О.М. ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ	84
КЛЮЄВ М.М., ЗАВГОРОДНЯ Ю.С. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ	89
ГОРИШНІЙ О.О. ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ПОНЯТТЯ РОЗБОЮ ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ	93
ПІДДУБНА А.В. БЕЗПЕКА ДОРОЖНЬОГО РУХУ ТА ЕКСПЛУАТАЦІЇ ПАСАЖИРСЬКОГО АВТОТРАНСПОРТУ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	98
ЧЕПУРКО А.С. ПРОБЛЕМИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НЕЗАКОННЕ ВЖИВАННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ (СТ.СТ. 315, 316, 317 КК)	103
КИСЕЛЬОВ М.О. ПРИЧИНИ ТА УМОВИ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНІВ У ВЕЛИКОМУ МІСТІ	107

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

БІРЮКОВ В.В. ОБЛІКИ. ОСНОВИ КЛАСИФІКАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ ПІДРОЗДІЛІВ МВС ТА ІНШИХ ВІДОМСТВ	112
ВОРОБЕЙ О.В. ОСОБЛИВОСТІ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ ШЛЯХОМ ПЕРЕКЛЕЙКИ ФОТОЗНІМКІВ	117
ВІХРОВ В.В. ПРИНЦИПИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАКОННОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ	120
ГАЛЮЧЕК А.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ В ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СПЕЦПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ПО БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	125
АНАПОЛЬСЬКА А.І. ЗИБАРАННЯ, АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ПЕРВИННОГО МАТЕРІАЛУ ПРО ЗЛОЧИНИ, ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗКРАДАННЯМИ ГРОШОВИХ КОШТІВ З ЕЛЕКТРОННИХ РАХУНКІВ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ПРО ПОРУШЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ	128

ОСОБЛИВОСТІ ПІДРОБКИ ДОКУМЕНТІВ ШЛЯХОМ ПЕРЕКЛЕЙКИ ФОТОЗНІМКІВ

Наведено ознаки, що свідчать про повну або часткову заміну в документі фотокартки, загальну методику й тактику дослідження документів, підроблених шляхом переклейки фотокартки.

Ключові слова: документ, експертиза, фотокартка, підроблення.

Приведены признаки, свидетельствующие о полной или частичной замене в документе фотокарточки, общая методика и тактика исследования документов, подделанных путем переклейки фотокарточки.

Ключевые слова: документ, экспертиза, фотокарточка, подделка.

The attributes testifying to full or partial replacement in the document of a photograph, general technique and tactics of examination of documents forged in the way replacement of a photograph are given.

Key-words: document, examination, photograph, fake.

Серед об'єктів, що направляють на експертизу, значну кількість становлять документи, у яких замінялися фотокартки, аркуші або окремі його частини.

З метою ускладнення заміни фотознімка на його краї та прилягаючій ділянці наносять звичайні мастичні або рельєфні відбитки печатки. Наприклад, рельєфні печатки слугують для захисту сучасних паспортів громадянина України від переклеювання фотокарток. Рельєфний відбиток частково ставлять на фотокартку, а іншу частину – на сторінку паспорта. Ці печатки іноді називають конгресними на честь їх винахідника Уільяма Конгрева (1772–1828), який запропонував ввести для захисту документів від підробки спеціальні рельєфні зображення на папері, що виконуються за допомогою особливого складного штампа. Тиснення виконуються за допомогою гарячого штампа (притискається з лицьового боку до документа) та контрштампа-матриці (опукла копія штампа – притискається зі зворотнього боку) з точним їх суміщенням.

При повній заміні фотознімка на його місце наклеюють нову фотокартку з іншого документа.

Про повну заміну фотокартки свідчать такі ознаки:

- відсутність відбитків печатки на фотокартці;
- невідповідність частин відбитків печатки (штампа) на фотокартці та прилягаючих до неї ділянок бланка за їхнім взаємним розташуванням, розміром радіусів печатки, змістом тексту, розміром та конфігурацією знаків, їх розташуванням тощо;
- проколи від ніжки циркуля (якщо ободки наносилися з його допомогою);
- ознаки нанесення частини відбитка на фотознімок шляхом малювання або за допомогою кліше, виготовленого кустарним способом;
- пошкодження поверхневого шару паперу біля фотознімка і під фотокарткою або його повна відсутність. Іноді контур ушкоджень паперу під фотокарткою не відповідає контуру на звороті фотознімка. Ця ознака з'являється тоді, коли при відклеюванні фотознімка разом з ним видаляється шар паперу, а на місце колишнього приклеюється інший фотознімок, знятий з іншого документа;
- сліди зволоження (скуповдження паперу, розпливи штрихів, ореол тощо) сторінки, на якій вміщено фотознімок (подібні ознаки спостерігаються, якщо фотокартку видаляли шляхом відпарювання або за допомогою розчинників);
- перекривання фотознімком частини відбитка печатки або тексту;
- невідповідність штрихів рельєфного відбитка на фотокартці і бланку за характером мі-

кросструктури, глибиною, розмірами і конфігурацією (такі ознаки зумовлені використанням загостреного предмета при імітації частини рельєфного відбитка на фотознімку):

- клей під фотокарткою та біля неї за своїми властивостями відрізняється від клею, застосовуваного при оформленні документів у відповідних установах.

Сліди відшарування фотокартки від документу можна виявити з країв фотокартки у вигляді відриву ділянок поверхневого шару паперу з розташованими на них лініями малюнка захисної сітки, скуповдженості волокон паперу. Особливо чітко сліди відділення фотокартки виявляються, якщо попередній знімок за своїми розмірами був дещо більшим, ніж наклеєний пізніше. Оскільки при нанесенні рельєфних відтисків стискання металевими пуансонами відбувається одночасно, неспівпадіння рельєфу відтисків на фотокартці з відповідним рельєфом у дзеркальному відображенні на зворотному боці сторінки документа свідчить про заміну фотокартки.

Нерідко на фотокартці, переклеєній у документі, підробляються відсутні частини відтиску різними способами, наприклад: малювання, копіювання, тиснення рельєфних відтисків загостреним предметом.

Для домальованих частин відтисків характерна нестандартність шрифту, наявність рукописних варіантів букв, нерівномірність розміру букв и товщини штрихів у них, відхилення осей букв. У домальованих частинах відтисків нерідко видно сліди попередньої підготовки у вигляді олівцевих штрихів. Також можна спостерігати розбіжності частин відтисків за відтінком барвної речовини.

Важливою ознакою, що свідчить про заміну фотокартки, є відсутність у частинах відтиску печатки на фотокартці та на документі природної відстані (перерви) у лініях відтиску, що утворюється при нанесенні відтиску, через те, що фотокартка дещо виступає над поверхнею аркуша. Як свідчить експертна практика, найчастіше при домальовуванні відтиску печатки злочинець видаляє цю відстань на фотокартці.

Під час спроб відтворити на фотознімку відсутні частини рельєфних відтисків злочинці застосовують наступні способи: витискають штрихи загостреним предметом; наносять відтиск монетою або спеціально виготовленою металевою формою. При цьому під час огляду фотокартки можна виявити цілу низку ознак підробки:

- невідповідність рельєфу та ступеня утиснення штрихів з обох боків;
- подвоєння рельєфних штрихів в буквах відтиску;
- особливість будови рельєфу утиснених борозенок відтиску на фотознімку;
- несиметричність розташування букв у рядку відтиску, різну ширину та глибину штрихів, їх нерівні краї та звивистість.

Часткову заміну фотознімка здійснюють, як правило, по лінії ободка відбитка: робиться розріз, потім видаляють частину фотокартки із зображенням особи власника документа, а на це місце наклеюють відповідний фрагмент фотокартки іншої людини [1, с. 167]. Лінії розділення частин фотокарток при їх монтажі можуть бути або прямими (якщо від фотокарток відділяються кути з частинами відтисків), або закругленими (якщо проводилось вирізування відтисків). Лінію суміщення фотознімків добре видно, якщо обкладинку документу при огляді дещо перегнути у місті кріплення фотокартки. Ознаками монтажу також є розбіжності у щільності фону на змонтованих фотографічних зображеннях, розбіжності у змісті зображень (наприклад, одягу, повороту голови тощо).

Експертній практиці відомі випадки, коли замінювався лише емульсійний шар фотокартки із зображенням власника документа або на нову фотокартку наклеювалася частина емульсійного шару фотокартки з відбитком печатки.

Про заміну частини фотокартки свідчать такі ознаки:

- наскрізна лінія розрізу;
- невідповідність змонтованих частин за зображеннями, наявними на них, і за якістю цих зображень;
- розходження властивостей клеїв, що були застосовані при наклеюванні змонтованих

частин;

- пошкодження поверхневого шару біля лінії розрізів;
- пошкодження поверхневого шару паперу на ділянках бланка, що прилягають до фотознімка.

При повній заміні емульсійного шару можна виявити:

- клей під емульсійним шаром;
- складки (скуповженість) на емульсійному шарі;
- відшарування емульсійного шару від підкладки;
- пошкодження поверхневого шару паперу на прилягаючих до фотокартки ділянках бланка.

При заміні частини емульсійного шару, крім зазначених вище ознак, може бути встановлена наявність:

- лінії розрізу на емульсійному шарі фотокартки;
- невідповідності зображень, наявних на змонтованих частинах;
- подряпин на емульсійному шарі, що утворилися при його відділенні;
- розпливів барвника штрихів відбитка печатки в результаті впливу води (якщо вона застосовувалася) або клею.

Під час проведення монтажу частин фотокарток злочинці нерідко намагаються замаскувати лінії розділення знімків, для чого замазують їх барвними речовинами, забруднюють поверхню всієї сторінки документа, створюючи тим самим ілюзію зносу документа.

У деяких категоріях сучасних документів, що посвідчують особу, використовують ламінування (процес облагороджування аркушевої друкованої продукції шляхом припресування спеціальної плівки (буває матова, глянсова; розрізняється за товщиною) на друкований аркуш для надання йому блиску, жорсткості, для створення більш надійного захисту від зовнішніх впливів). Зрозуміло, що і в таких документах злочинці намагаються переклеювати фотознімки. При цьому вони або проводять повторне ламінування, або розрізають сторінку документа з фотокарткою на звороті і зсередини видаляють старий знімок та замінюють його новим. Звичайно, на звороті залишаються лінії розрізу, але при неуважному вивченні документа таку підробку не виявляють.

Як відомо, для дослідження документів з переклеюю фотознімків в експертних установах проводять техніко-криміналістичну експертизу документа.

Методика виявлення більшості ознак заміни фотокартки, її частини, емульсійного шару найчастіше не вимагає використання занадто складних методів. До них належать, насамперед, візуальний огляд з використанням збільшувальної лупи та вивчення об'єкта зі значним збільшенням за допомогою-стереоскопічного мікроскопа (наприклад, «МБС-10») у різних режимах освітлення (у косо спрямованих променях, на просвіт тощо).

Вивчення люмінесцентних властивостей в ультрафіолетових променях необхідно для виявлення розходжень у складі клею. Однак для встановлення змісту невидимої ділянки у відбитку необхідно застосування більш складних методів дослідження – спеціальних видів фотозйомки з метою посилення контрасту у видимій і невидимій зонах спектра, а також люмінесценції.

Якщо сукупність ознак є недостатньою для категоричного висновку про заміну фотокартки, її рекомендується обережно відклеїти за допомогою водяної пари або спеціально підібраного розчинника. При відклеюванні потрібно насамперед звернути увагу на те, чи не перекриває знімок частина відбитка печатки або фрагмент записів. Ця обставина кожного разу свідчить про вторинне наклеювання фотокартки. Потім слід з'ясувати, чи відповідає запис прізвища, імені та по батькові на фотокартці або під нею записам у графі документа [2, с. 184].

Надалі досліджують рядки знімка і ділянки бланка, де він був приклеєний, для з'ясування:

- чи не ушкоджена під фотокарткою поверхня бланка;
- чи немає на бланку під фотокарткою відбитка штрихів якогось тексту у дзеркальному відображенні, наприклад, відомостей про першого власника документа;
- чи не ушкоджена підкладка фотокартки;

- чи немає на бланку частинок паперу від підкладки первісно наклеєної фотокартки;
- чи одного складу клей, використаний для наклеювання фотокартки.

Для встановлення розбіжностей у складі частинок клею, крім мікроскопічного та люмінесцентного аналізу, застосовуються фізичні і хімічні методи дослідження.

Як свідчить аналіз практики, найбільші труднощі виникають при вирішенні питання про повну заміну фотокартки. Це зумовлено тим, що деякі ознаки, характерні для заміни фотокартки, можуть з'явитися не тільки в результаті цієї дії. Наприклад, відсутність відбитка мастичної печатки або блідість можуть бути результатом знебарвлення речовини штрихів під дією залишків фіксажу або тертя при користуванні документом. А неповний збіг частин відбитка на фотознімку і бланку, наявність клею різних складів може бути пов'язане з неохайним повторним наклеюванням фотокартки після її випадкового відділення від документа.

У висновках експерт повинен викласти відповіді повно, конкретно, зрозуміло, без двоякого тлумачення. Для гарного відображення ознак переклейки фотознімків необхідно додати до висновку ілюстративний матеріал (фотознімки, зображення, виконані за допомогою цифрової та мнотильної техніки). В ілюстративному матеріалі повинно бути чітко позначено характерні ознаки переклейки фотокартки з розміткою та контрольні знімки без розмітки [3, с. 26].

Список використаної літератури:

1. Бірюков В.В., Коваленко В.В., Бірюкова Т.П. та ін. Криміналістичне документознавство: Практ. посіб. – К., 2007.
2. Воробей О.В., Мельников І.М., Волошин О.Г. Техніко-криміналістичне дослідження документів: Навч.-метод. посіб. – К., 2008.
3. Методика технічної експертизи документів (загальна частина). – К., 2007.

Надійшла до редакції 16.10.2009

ВІХРОВ В.В., здобувач
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.10

ПРИНЦИПИ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ГАРАНТІЯ ЗАКОННОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ

Розкрито сутність та значення принципів судового контролю за застосуванням оперативно-розшукових заходів.

Ключові слова: судовий контроль, законність, оперативно-розшукові заходи.

Раскрыты сущность и значение принципов судебного контроля за применением оперативно-розыскных мероприятий.

Ключевые слова: судебный контроль, законность, оперативно-розыскные мероприятия.

The essence and meaning of judicial control principles for application of operational-search actions are opened.

Key words: judicial control, legality, operational-search actions.

Потреба в подальшому вдосконаленні судового контролю за застосуванням оперативно-розшукових заходів обумовлює необхідність розкриття низки моментів, які пов'язані із виявленням тих основоположних правових приписів, на яких взагалі побудована діяльність із судового контролю в цій сфері. Як правило, в науковій літературі йдеться про відповідні правові принципи. І їх дослідження має велике значення не тільки для більш глибокого розуміння цього різновиду судового контролю, а й для пошуку оптимальних форм його організації та засобів реалізації. В цьому контексті не можна не погодитися із В.Т. Маляренко, який прямо вказує на те, що без глибокого і всебічного дослідження принципів правозастосовної діяльності немож-

